

**ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MINISTERULUI AFACERILOR
INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ „ȘTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC”**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U. 349.6:33(043.2)**

ȚERUȘ Ivan

**INSTRUMENTE JURIDICO-FINANCIARE DE PROTECȚIE A
MEDIULUI ÎN CADRUL ACTIVITĂȚII ECONOMICE**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTOR ÎN DREPT

Specialitatea: 552.04 - Drept funciar și al mediului

Autorul:	ȚERUȘ Ivan
Conducător de doctorat:	ARDELEAN Grigore , doctor în drept conferențiar universitar
Comisia de îndrumare:	TROFIMOV Igor , doctor în drept conferențiar universitar BELECCIU Ștefan , doctor în drept profesor universitar CREȚU Andrian , doctor în drept conferențiar universitar

Chișinău, 2024

Teza de doctorat a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Științe penale și Drept public” a
Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Autor:

ȚERUȘ Ivan

Conducător de doctorat:

ARDELEAN Grigore, dr., conf. univ., Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor
Interne

Comisia de doctorat:

1. GUȘTIUC Andrei, Președinte, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne;
2. ARDELEAN Grigore, dr., conf. univ., Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne
3. BELECCIU Ștefan, doctor în drept, profesor universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne;
4. AVORNIC Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constatin Stere”.
5. ZAMFIR Pavel, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Secretar al Comisiei de doctorat:

PAVLENCU Mariana, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a
Ministerului Afacerilor Interne;

Susținerea va avea loc în data de 12 aprilie 2024, ora 14:00 în cadrul Academia „Ștefan cel Mare” a MAI (adresa: or. Chișinău, str. Gh. Asachi, nr. 21, bloc administrativ, etajul III, sala de conferințe).

Rezumatul și teza de doctorat pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca generală „Tudor Roșca” din cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (www.cnaa.md) și pagina web a Școlii Doctorale Științe penale și drept public (<https://academy.police.md/>).

Autor:

_____ ȚERUȘ Ivan

Secretarul comisiei de doctorat

_____ PAVLENCU Mariana

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	17
BIBLIOGRAFIE.....	22
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI.....	23
ADNOTARE.....	24
ANNOTATION.....	25
АННОТАЦИЯ.....	26

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate.

O realitate deloc îmbucurătoare pe care omenirea, din păcate, prea târziu a conștientizat-o este cea a faptului că schimbările climatice cu care astăzi se confruntă constituie consecința directă a atitudinii sale neglijente față de tot ce numim valori de mediu. Este o axiomă ce nu mai poate fi combătută cu niciun fel de argument. Prea mult s-a mizat pe capacitățile de regenerare a mediului natural, capacități incomensurabile, care au dat sentimentul că natura poate fi exploatată la nesfârșit, ceea ce nu a fost să se întâmple. Pe cale de consecință, siguranța existenței de mâine a viului pe Terra devine din ce în ce mai îndoielnică, fapt ce impune a se recurge imediat la reconsiderarea radicală a conceptului de protecție a mediului.

În context, considerăm rațională și justă învinovățirea adusă celor ce, prin activități cu caracter economic, au exploatat și mai continuă să exploateze în exces componentele de mediu, cauză ce se caracterizează printr-o preponderență aparte din multitudinea celor concurente. Or, astăzi nu mai este o noutate că tehnologiile avansate permit utilizarea în procesul de producere a unei cantități enorme de resurse naturale (apă, sol, resurse ale subsolului, aer și vegetație forestieră) în calitate de materii prime extrase din locuri cândva neaccesibile omului. Datorită acestui proces necruțător, sporește și capacitatea de consum, iar odată cu ea și cea de generare a reziduurilor, toate aceste considerente având ca geneză: creșterea demografică, sporirea confortului existențial, creșterea cererii pe piață etc. S-a ajuns la limite în care viul se sufocă, resursele naturale se află în faza terminală a transformării lor în simple bunuri de uz temporar și utilitate restrânsă, iar regretele, acușările și presupunerile că natura va găsi din nou soluția revenirii la stare de echilibru, așa cum a făcut-o de fiecare dată, nu-și mai au locul.

Recunoaștem că, în ultimele decenii, guvernele marilor state ale lumii și-au schimbat simțitor atitudinea față de mediu, evident, atunci când au conștientizat că avântul economic generează, uneori, efecte adverse disproporționale avantajelor obținute prin exploatarea nesăbuită a componentelor de mediu. Drept urmare, s-a considerat necesar a se recurge la măsuri de protecție a mediului prin crearea unui climat ce ar asigura un echilibru controlabil între economie și mediu. În acest fel, fenomenul activității economice a fost puternic interperțun și influențat de concepte noi, cum ar fi: „economia verde”, „eco-inovațiile”, „economia mediului” etc., însă până la urmă s-a constatat că acestea nu sunt destul de eficiente și nu rezolvă problema în totalitate.

În același timp, oportunitatea și actualitatea studiului pe care îl desfășurăm în prezenta lucrare se evidențiază clar și pe fondul eforturilor depuse de autoritățile naționale în calea realizării obiectivelor Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023, aceasta, la rândul ei, fiind elaborată în contextul schimbărilor produse pe parcursul ultimilor ani în societatea noastră, în structura economiei naționale, dar și în cadrul legislativ existent. Ce e drept, studiul propus vizează un compartiment mai îngust ce tinde a transpune doar una din prioritățile Strategiei, și anume, cea prevăzută la Capitolul II, pct. 4 [81]: „*reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului*”.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare.

Având în vedere că problema protecției mediului în cadrul activității economice, exercitată anume prin instrumente juridico-financiare, nu-și găsește reflecție în niciuna din lucrările de doctorat din țară, considerăm că cercetarea acestui subiect devine destul de oportună și binevenită, mai ales pentru timpurile în care trăim. Cu toate acestea, problematica protecției mediului prin instrumente economico-financiare este cercetată tangențial de consacrații autori autohtoni, dintre care menționăm pe Trofimov I., Zamfir P., Ardelean G., Capcelea A., Iordanov R., Crețu A., Așevschi V., Cărbune R., Vlaicu V., Avornic Gh. și Zamfir N. Din rândul doctrinarilor români care s-au preocupat constant de problematica protecției mediului, inclusiv prin măsuri de natură financiară, menționăm pe Duțu M., Duțu A., Lupan E., Rojanschi V., Bran F., Marinescu D., Gorunescu M., Bădescu S.V., Durac Gh., Eni C., Grădinaru Gh., Holt A., Hristea Th., Ionescu C.

Raționamentele ce ne-au făcut să alegem tema de cercetare doctorală sunt determinate de rezonanța impactului negativ asupra mediului generat prin activități cu caracter economic raportată la insuficiența reglementărilor ce ar stabili și pune în aplicare instrumente juridico-financiare desăvârșite, similare celor existente la nivel european, ba chiar mai mult, măsuri juridice cu caracter inovator care să se combine cu cele de ordin fiscal, financiar sau comercial. Or, în era globalizării, unificarea politicilor, îndeosebi, cele în materie de protecție a mediului, devin indispensabile în condițiile și realitățile în care poluarea nu cunoaște granițe. Pentru Republica Moldova, unificarea acestor politici, inițial la nivel european, nu este doar o necesitate, ci chiar o condiție ce stă în calea realizării aspirațiilor de integrare europeană.

Scopul și obiectivele lucrării vizează identificarea problematicii instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, precum și a soluțiilor privitoare la completarea categoriilor de instrumente existente, dar și a îmbunătățirii cadrului juridic de aplicare a lor.

Întru atingerea scopului preconizat, au fost trasate următoarele **obiective ale cercetării**:

- Evaluarea gradului de abordare științifică a instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice la nivel național și internațional.

- Analiza conceptelor actuale ce stau la baza instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului consacrate de legislația Republicii Moldova, identificarea problemelor ce determină ineficacitatea lor, precum și argumentarea rațiunilor și avantajelor ce determină reconsiderarea acestora în contextul inevitabilității progresului economic.

- Elucidarea specificului principiilor ce fundamentează ideea suportării costurilor, interdicțiilor și măsurilor de siguranță cu caracter financiar de către operatorul economic în favoarea protecției mediului, dar și a altor instrumente noi propuse.

- Identificarea unor instrumente juridico-financiare destinate anticipării efectelor negative asupra mediului, care, în același timp, să devină funcționale și raționale în contextul regulilor de desfășurare a activității economice în Republica Moldova.

- Formularea mecanismelor de aplicare combinată a măsurilor financiar-fiscale în domeniul protecției mediului.

- Stabilirea mecanismului de realizare a controlului respectării standardelor de protecție a mediului de către entitățile economice.

- Identificarea unor noi categorii de sancțiuni specifice, aplicabile entităților economice pentru încălcarea regimului de protecție a mediului.

- Formularea concluziilor generale și înaintarea recomandărilor necesare în calitate de rezultat final al cercetării.

Metodologia cercetării științifice

Întru atingerea scopului prestabilit, în cadrul activității de cercetare am făcut uz de cele mai eficiente metode de cercetate în domeniul juridic, și anume:

Metoda analizei istorice aplicată în procesul cercetării genezei primelor teorii și raționamente care au stat la baza ideii de aplicare a instrumentelor juridico-financiare în scopul protecției mediului contra impactului activității economice;

Memetoda analizei comparative, urmărind scopul identificării celor mai adecvate, funcționale și viabile mecanisme economico-financiare de protecție a mediului conținute de cadrul legislativ al statelor înalt dezvoltate cu ulterioara posibilitate de estimare a existenței și modulului de aplicare la nivel național. Din același raționament, urmează a fi evaluat și gradul de eficiență a lor în eventualitatea implementării în cadrul sistemului nostru de drept, a priorităților de dezvoltare și evoluție social-economică a țării, a specificului economiei naționale comparată cu cea a statelor în care aceste măsuri și-au găsit demult eficiența;

Metoda sistemică este pe larg utilizată în procesul cercetării de ansamblu prin corelarea normelor ce aparțin diferitelor instituții juridice ale dreptului financiar, comercial, fiscal, vamal cu regulile și exigențele impuse din partea ramurii de drept al mediului urmărind, în același timp, punctele de conexiune, gradul de adaptabilitate și eventuale rezultate ale implementării;

Noutatea și originalitatea științifică. Elementul de noutate științifică se identifică prin șirul sugestiilor inovatoare oferite, atât la nivel teoretic, cât și cel legislativ. În plan teoretic, au

fost formulate un șir de noțiuni ale domeniului cercetat după un concept propriu, ce exprimă noi viziuni de definire, iar în plan de reglementare, noutatea științifică este reflectată de șirul propunerilor de modificare și completare a unor acte normative (art. 34 alin. (3) din Legea nr. LP98/2022; art. 10 alin. (3), art. 14 alin. (3) și (4), art. 11 alin. (6) din Legea nr. 1540; art. 84 din Legea nr. 1515/1993; alin. (3) art. 12¹ din Legea nr. 231/2010; art. 181 din Codul contravențional; art. 43 din Legea nr. 149/2012; lit. c.), alin. (2), art. 30 din Codul silvic; Legea nr. 115 din 09.06.2005; lit. b) art. 72 din Legea nr. 131/2015; art. 24 din Legea Nr. 131/2015; un articol (art. 17¹) din conținutul Legii nr.1134/1997).

Semnificația teoretică a lucrării este reflectată de conceptele de formulare și sistematizare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului; constituirea bazei teoretice de fundamentare și afirmare a unui nou domeniu de studiu și cercetare, cum ar fi cel al economiei mediului; dezvoltarea bazei științifice naționale în materia cercetării instrumentelor financiare de protecție a mediului; ghidarea legiuitorului în procesul elaborării legislației în domeniul protecției mediului, dar și racordării legilor existente la cadrul juridic internațional.

Valoarea aplicativă a lucrării se raportează la exigențelor impuse de politicile statului în domeniul științei și inovării, prognozează un impact pozitiv și imediat asupra planului de dezvoltare social-economică a țării, a științei dreptului, în general, dar și a dreptului mediului, în particular. Lucrarea poate ghida legiuitorul în procesul de elaborare a legislației în domeniul protecției mediului, dar și al racordării legilor existente la cadrul juridic internațional. De asemenea, rezultatul studiului va fi de mare utilitate autorităților de mediu în aplicarea legislației și a sancțiunilor față de operatorii economici care nu respectă standardele și măsurile de reducere a impactului activității economice asupra mediului.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere își vor arăta utilitatea sa practică prin impactul imediat asupra calității reglementărilor în domeniul protecției mediului, dar cu siguranță și cel economic, economiei în ansamblu, care va recurge la dezvoltare prin utilizarea resurselor regenerabile, cu tehnologii inofensive mult mai eficiente și mai productive.

Implementarea rezultatelor științifice. Absolut toate ideile, ipotezele și soluțiile oferite de prezenta lucrare pot fi preluate în cadrul realizării activităților didactice, precum și cele cu caracter științific, la elaborarea lucrărilor de licență și masterat, de instruire a personalului din cadrul autorităților publice ale Ministerului, în materia aplicării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului.

Aprobarea rezultatelor. Principalele rezultate ale cercetării au fost prezentate și dezbătute în cadrul diferitor manifestări cu caracter științific desfășurate în țară și peste hotare. În concret, rezultatele științifice ale lucrării sunt publicate în conținutul a șapte articole științifice publicate în materialele conferințelor științifice, precum și în revistele naționale și internaționale recunoscute.

De asemenea, rezultatele activității științifice desfășurate la elaborarea tezei de doctorat, au fost înalt apreciate de către autoritățile de mediu, dar și de mediul academic preocupat de problematica protecției mediului prin instrumente juridico-financiare.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat au fost publicate 7 articole științifice în revistele științifice de specialitate acreditate în țară și peste hotare.

Cuvinte-cheie: mediu, poluare, impact asupra mediului, protecția mediului, răspundere de mediu, politici de mediu, instrumente economico-financiare, activitate economică, control financiar, circuit economic, deșeuri, reciclare, produse și servicii cu impact.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea tezei reflectă principalele repere prin care se argumentează necesitatea și importanța lucrării, acestea fiind prezentate de următoarele compartimente: actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, ipoteza cercetării, metodologia cercetării științifice, noutatea științifică, problema științifică soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării și sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul I al lucrării, cu genericul: „*Studiu asupra gradului de cercetare a domeniului protecției mediului prin măsuri juridico-financiare*”, conține analiza cadrului științifico-doctrinar al examinării instrumentelor economico-financiare de protecției mediului la nivel național. În același compartiment, este evaluat gradul de abordare științifică a măsurilor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice la nivel internațional.

Așadar, studiul în domeniul protecției mediului prin măsuri economico-financiare, realizat până la această dată în Republica Moldova, poate fi prezentat în mod relevant doar prin separarea tuturor cercetărilor în trei mari categorii, dictate de statutul materialelor în care acestea se conțin. „Prin urmare, instrumentele economice și financiare de protecție a mediului, evident, susținute și implementate cu suportul reglementărilor în domeniu, au fost cercetate de la declararea independenței țării noastre și până la scrierea prezentei teze de doctorat în diferite *studii analitice* (studii de performanță în domeniul protecției mediului, rapoarte, analize, evaluări), *lucrări științifice* sub forma tezelor de doctorat, articolelor științifice și monografiilor, precum și în surse *științifico-didactice* din categoria manualelor, suporturilor de curs, ghidurilor etc.” [24, p. 116].

În ce privește studiul esenței instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului identificat în conținutul *lucrărilor analitice*, acesta se concretizează destul de relevant, în textul celor două studii de performanță în domeniul protecției mediului realizate de către Comisia Economică pentru Europa a ONU (CEE a ONU) la solicitarea Ministerului Mediului al Republicii Moldova în anul 1998, respectiv, în anul 2005.

Deci, analiza nemijlocită a mecanismelor financiare de protecție a a mediului se conține în Capitolul 2 din Partea I a *Studiului de performanțe*, denumit „Integrarea cerințelor ecologice în economie”, acolo unde se prezintă informația despre taxele și plățile pentru utilizarea resurselor naturale; instrumentele reglatorii ale stării mediului; fondurile ecologice și cheltuielile publice; protecția mediului în procesul privatizării; concluziile și recomandările de rigoare [19, p. 186].

Al doilea *Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului*, realizat în 2005, are scopul de a evalua eficacitatea instrumentelor economico-financiare sugerate prin studiul din 1998 și modul lor de funcționare după această dată. În contextul arătat, se constată că eficiența instrumentelor de piață folosite au sporit considerabil pe parcursul perioadei de după 1998, iar formularea mai adecvată a prețurilor reflectă costurile reale bazate pe principiul de reflectare totală în prețuri a costurilor externe. Cu toate acestea, comparată cu statele dezvoltate, Republica Moldova rămâne la nivelul țărilor ce investesc puțin pentru susținerea măsurilor de protecție a mediului, totalul cheltuielilor în acest sens fiind de cca 0,8% din PIB [20, p. 182].

Un alt studiu științifico-practic realizat la nivel național care, desigur, abordează și aspectul măsurilor economico-financiare de protecție a mediului, este cel din anul 2003, elaborat de către Institutul Național de Ecologie, desemnat în acest sens de către Ministerul Ecologiei, Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului [21, p. 144].

Următorul raport național cu privire la starea mediului în Republica Moldova, elaborat de către autoritatea centrală pentru protecția mediului, în anul 2006, menționează la capitolul instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului că „în rezultatul eficientizării mecanismului de percepere a plăților pentru poluarea mediului și odată cu introducerea plății percepute la importul mărfurilor care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului, acumulările în Fondul Ecologic Național au crescut considerabil, pentru anul 2006 veniturile totale au constituit cca 76 mil. de lei” [22, p. 103].

Într-un alt studiu realizat în 2010 cu ocazia evaluării gradului de armonizare a legislației Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene se constată, cu mare regret, că „instrumentele economice în domeniul mediului în Republica Moldova *sunt destul de limitate* și includ, în primul rând, taxele de mediu pentru utilizarea resurselor naturale, taxele de poluare și amenziile pentru nerespectarea legislației în domeniu” [11, p. 141].

Ultimul și cel mai recent studiu realizat în 2019 la nivel național pe segmentul deținerii, aplicării și eficienței instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului nu ne oferă informații îmbucurătoare. Potrivit datelor furnizate, „în anul 2019, încasările din taxele de mediu la bugetul de stat au fost de 4,9 mld. de lei sau 2,3% din PIB, iar cheltuielile statului pentru protecția mediului au fost de doar 200 de milioane de lei, ceea ce înseamnă 0,1% din PIB, fiind țara cu cele mai scăzute investiții în mediu, raportate la PIB, din Europa” [9].

Sub aspectul doctrinar al abordării problematice instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului în conținutul *lucrărilor științifice* (teze de doctorat, articole științifice, monografii), exprimăm recunoștință autorilor autohtoni ce s-au dedicat cu desăvârșire domeniului cercetat, oferindu-ne materiale prețioase care ne inspiră și ne determină la sacrificiu în misiunea comună care ne preocupă. Dintre distinșii cercetători ai domeniului merită a fi menționați profesorul Arcadie Capcelea, dr. Pavel Zamfir, Igor Trofimov, Grigore Ardelean, Alina Rotaru, Gh. Duca, V. Vlaicu, A. Crețu, R. Iordanov, G. Mărgineanu care își dedică zi de zi timpul pentru cercetarea domeniului protecției mediului în Republica Moldova.

Într-o lucrare mai recentă a distinsului autor **Arcadie Capcelea**, sunt aduse la cunoștința publicului larg, oamenilor de știință, practicienilor și altor subiecți preocupați de domeniul protecției mediului, cele mai noi instrumente financiare aplicabile în cadrul activității economice care urmăresc scopul prevenirii efectelor negative asupra mediului generate prin aceasta.

În viziunea autorului citat, cu titlu de concluzie generală, „aplicarea eficientă a instrumentelor economico-financiare țin de câteva condiții. Astfel, economiile în care se preconizează aplicarea acestora trebuie să prezinte (sau să facă progrese reale spre) piețe libere, unde drepturile de proprietate sunt clar definite, unde întreprinderile, în mare parte, sunt private, iar normele ecologice sunt stabilite și larg răspândite (fără excepții), precum și acolo unde există un sistem liberalizat al prețurilor” [4, p. 120].

În plan științifico-doctrinar, cu ocazia cercetării particularităților reparării prejudiciului ecologic, consacratul promotor al valorilor juridice în materia protecției mediului, dr., conf. univ. **Grigore Ardelean**, inițial în lucrarea sa de doctorat [1, p. 177], iar ulterior, într-o monografie publicată în editură internațională, abordează subiectul măsurilor economico-financiare de rearare a prejudiciului ecologic din contul fondurilor ecologice, fondurilor constituite din cotizațiile poluatorilor, fondurilor formate din primele de asigurare de mediu obligatorie.

O importantă lucrare ce vine să completeze cadrul teoretic în discuție este cea a autoarei **Natalia Cogălniceanu** [5, p. 123-138], cu titlul: *Reglementările directe și instrumentele economice pentru protecția mediului* care scoate în evidență cauzele principale ale insuficienței și ineficienței pârghiilor economice de protecție a mediului, perspectivele reconsiderării unor atitudini din partea celor care desfășoară activități economice cu impact, dar și unele propuneri de completare a cadrului legislativ în domeniul protecției mediului și nu doar, se propun și unele intervenții la nivelul legislației ce reglementează domeniul economic cu tot ce presupune sistemul de producere, comercializare, prestare servicii, impunere fiscală, taxe vamale etc.

Despre importanța și rolul determinant al instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului aplicabile activității economice se expune și autoarea **Alina Rotaru** prin conținutul lucrării sale de doctorat, în compartimentul ce enumeră dimensiunile indispensabile ale realizării practice și eficiente a misiunii de protecție a mediului [16, p. 44].

Studiul asupra contextului doctrinar internațional ce abordează tematica instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului ne indică asupra aportului considerabil adus dezvoltarea cercetării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, de către autorii: Mircea Duțu, Ernest Lupan, Daniela Marinescu, Vladimir Rojanschi, Roland Colin,

Philippe Bontems, Dominique Bureau, Chiara Gambelunche, Davide Pettenella, Laura Secco Ralf Buckley Е.Б. Тютюкина, Т.Н. Седаш, А.И. Данилов, Шелухина Е.А.

Drept concluzii la studiul asupra doctrinei străine aducem următoarele constatări:

➤ Spațiul european cunoaște o îndelungată perioadă de reglementare și aplicare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului destul de îndelungată, fapt ce a permis experimentarea lor în timp, cizelarea și perfecționarea lor, efectul cărora s-a făcut resimțit, ceea ce a determinat și alte state să recurgă la ele.

➤ Statele de pe alte continente decât cel european, menționăm aici Australia, Japonia, Mexic, precum și statele de pe continentul Americii de Nord, manifestă o strânsă colaborare și concurență chiar pe segmentul consacării noilor instrumente economice de protecție a mediului, promovează o politică de stimulare a intenției agenților economici de a recurge la producere, comercializare de bunuri și prestare de servicii prin metode prietenoase mediului.

➤ În statele fostei Uniuni Sovietice, cu excepția Republicii Moldova, cadrul juridico-doctrinar de reglementare și cercetare a instrumentelor de protecție a mediului cu caracter economic și financiar cunoaște o subdezvoltare caracterizată prin existența limitată a lor în legislațiile țărilor, cum ar fi Azerbaidjan, Republica Belarus, Ucraina chiar.

Capitolul 2, intitulat: „Conceptul intervenției prin instrumente juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice”, este destinat examinării conceptului de intervenție prin instrumente juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice; definirii principalelor noțiuni ale domeniului cercetat; clasificării instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului; prezentării principiilor și funcțiilor de bază ale instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului.

În ce privește definirea anumitor termeni, în compartimentul descris am reușit să definim un șir de noțiuni specifice domeniului protecției mediului cum ar fi cea de: mediu, protecție a mediului, poluare, activitate economică, precum și instrumente economico-financiare de protecție a mediului.

O clasificare proprie am reușit să aducem și instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului după cum urmează:

1. Instrumente economico-financiare anticipative de protecție a mediului care includ:

➤ *taxele pentru utilizarea componentelor de mediu* percepute în prealabil și care se alcătuiesc din:

- ✓ taxele pentru import al bunurilor cu impact asupra mediului;
- ✓ taxele pentru mărfurile care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului;
- ✓ taxele pentru prestarea serviciilor și executarea lucrărilor cu impact;

➤ *plățile pentru poluarea mediului;*

➤ *costurile pentru realizarea misiunii de protecție a mediului*

- ✓ costurile internalizate în prețul produsului;
- ✓ costurile pentru realizarea cu anticipație a măsurilor de autoprotecție contra

efectelor negative asupra mediului;

➤ *garanțiile financiare destinate protecției mediului prin ameliorare:*

- ✓ fondurile ecologice;
- ✓ contractele obligatorii în domeniul protecției mediului;

➤ *achizițiile verzi;*

➤ *autorizarea activităților cu impact prin sistemul de permise și licențe.*

2. Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumator în misiunea comună de protecție a mediului:

- *ecodesignul;*
- *etichetarea ecologică;*
- *ecomarketingul;*
- *sistemul de returnare a ambalajului.*

3. Instrumente economico-financiare de stimulare a inițiativei agentului economic în a recurge la metode și tehnologii inofensive mediului

- subvențiile;
- împrumuturile preferențiale;
- obligațiunile verzi;

4. Instrumente economico-financiare de control în domeniul respectării standardelor de protecție a mediului

- urmărirea ciclului de viață al produsului;
- controlul integrat al poluării;
- supravegherea procesului de producție;
- raportarea entităților economice despre performanțele în domeniul protecției mediului;
- acordurile ecologice de reducere a impactului activității economice asupra mediului.

Acesta fiind stilul grupării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, mai insistăm a veni cu constatarea că lista instrumentelor nu este una exhaustivă, urmând a fi completată cu noi și noi instrumente de protecție determinate de noile necesități prin care va trece omenirea, iar acest fapt, în mod evident, va determina și revizuirea periodică a conceptului de clasificare, atât cel prezentat de noi, cât și cele existente diferit în întreaga lume. De asemenea, mai ținem să precizăm că următoarele două capitole ale lucrării sunt structurate anume după varianta prezentată mai sus, fiind toate expuse prin detalii în aceeași consecutivitate.

În menționarea principiilor și descrierii lor, am început de la principiile fundamentale trecând ulterior la cele strict specifice instrumentelor economice de protecție a mediului identificate în literatura națională de specialitate după cum urmează:

Principiul „poluatorul plătește” este cel mai cunoscut în materie de protecție a mediului, mai ales în ce privește aspectul economico-financiar de exploatare a componentelor de mediu, fiind și principiul pe care se fundamentează întreaga instituție a instrumentelor economice de protecție. Adoptat, pentru prima dată, de către OCDE în 1972, principiul în discuție viza cerința imputării poluatorului a cheltuielilor privind măsurile adoptate de autoritățile publice pentru ca mediul să fie menținut într-o stare acceptabilă. [7, p. 242].

Principiul precauției, cunoscut pentru prima dată din conținutul Declarației Conferinței ONU de la Rio de Janeiro din 1992, enunță ideea că, în caz de risc de pagube grave ori inevitabile, absența certitudinii științifice absolute nu poate servi ca pretext pentru a amâna adoptarea de măsuri efective privind prevenirea degradării mediului. Cu toate acestea, dezbaterile de până acum nu au reușit să stabilească un sens exact și unic al principiului, care poate fi interpretat fie ca o atitudine de prudență rezonabilă, care nu implică în mod necesar căutarea unei răspunderi, fie ca un nou fundament de răspundere în univers incert [8, p. 2010].

De multe ori, acest principiu este confundat cu principiul prevenirii, în pofida faptului că acesta din urmă devine aplicabil riscurilor certe, iar principiul precauției are menirea de a impune măsuri din momentul sesizării unor riscuri incerte de producere, dar care, prin potențialitatea și ireversibilitatea lor, pot genera anumite prejudicii mult mai specifice în constatare, evaluare și reparare din cauza necunoașterii chiar în plan științific [2, p. 141].

Principiul răspunderii pentru prejudiciul viitor (răspunderea pozitivă) a fost adaptat și aplicat cu scopul consolidării cadrului juridic necesar procesului de prevenire a riscurilor viitoare, incerte, dar de o potențialitate plauzibilă, iar mai nou, doctrina încearcă să fundamenteze pe acest principiu regimul unei răspunderi aplicată cu anticipație pentru prejudiciile ce urmează să se producă în viitor [1, p. 13].

Principiul recuperării costurilor constituie o emanație a principiului „poluatorul plătește”, fiind reglementat expres în conținutul Legii apelor (art. 54). Potrivit normei, pentru atingerea obiectivelor respectivei legi, se aplică principiul recuperării integrale a costurilor legate de folosința apelor, inclusiv evaluarea deplină a costului apelor drept component al mediului și

resursă naturală, în temeiul unei analize economice a folosinței apei și cu respectarea principiului „poluatorul plătește”.

Principiul priorității scopului de protecție a mediului în raport cu cel al satisfacerii intereselor economice.

Recunoscând problema protecției mediului ca reprezentând un obiectiv de interes național deosebit de important, a cărui realizare condiționează însăși existența umană, s-a evaluat raportul dintre succesul dezvoltării economico-sociale și perspectivele de dezvoltare a mediului, stabilindu-se astfel o legătură indisolubilă între acești factori, respectiv atribuindu-i factorului de mediu o importanță primordială și sporită [23, p. 186].

În ce privesc rațiunile și avantajele integrării instrumentelor juridico-financiare în politica de mediu, spunem că de fiecare dată când aducem în discuție rațiunea aplicării unor instrumente economice de natură să echilibreze interesul dintre protecția mediului și dezvoltarea economică, trebuie să pornim de la realitatea în care niciuna din aceste intenții nu vor să cedeze. Pe de o parte, avântul economic este necesar dezvoltării unei societăți în ansamblu, deoarece de acest sector depind toate celelalte domenii ale vieții sociale (educație, sănătate, securitate publică, turism, creație, politică etc.), iar de cealaltă parte, calitatea mediului este și ea necesară existenței omului într-un spațiu natural favorabil.

Cercetarea relației economie-mediu începe de la a arăta categoria relațiilor dintre aceste două mari condiții ale existenței omului pe Terra, dintre acestea am ales să le analizăm pe următoarele:

▪ ***relație de dependență perpetuă și reciprocă***

După cum susțin unii autori [17, p. 42], adevărul este că suntem strâns legați de ecosisteme pentru a ne susține. De la apa pe care o bem până la alimentele cu care ne hrănim, de la marea care ne oferă resursele sale, până la pământul pe care ne construim casele, ecosistemele furnizează bunuri și servicii de importanță vitală. La acestea, autorii vin și cu o concluzie pe care o susținem în totalitate și anume că „dacă viața noastră pe Pământ este imposibilă fără ecosisteme, atunci trebuie să învățăm să trăim mai bine în cadrul lor, conform cu principiile de funcționare ale lor”.

▪ ***relație de conflict***

În totdeauna dependența de ceva a generat și o stare de conflict în anumite puncte de tensiune. De fapt, relația de conflict între principiile dezvoltării economice și cele ale funcționării mediului a existat din totdeauna, mai cu seamă de atunci când omul a descoperit plăcerea confortului care nu putea fi asigurat fără mijloacele tehnice pe care le-a construit și adaptat nevoilor existențiale de-a lungul timpului în care a trăit.

▪ ***relație de subordonare în fața legităților de existență a mediului***

În lupta aprigă care se duce de câteva decenii între interesele economice și cele de protecție a mediului, se pare că actualmente câștigă ultimele, cel puțin această chestiune poate fi dedusă din conținutul tuturor politicilor de mediu, reglementărilor și controlului și managementului ecologic.

▪ ***relație bazată pe supremația priorităților pe care le deține mediu pentru umanitate***

Astăzi nu mai este o noutate că orice activitate economică, anterior inițierii și desfășurării, urmează a fi coordonată cu autoritățile de mediu, iar acestea urmează să verifice corespunderea gradului de influență a oricărei activități asupra mediului cu capacitatea lui de regenerare și toleranță, să stabilească un echilibru între prioritățile de dezvoltare economică și cel de conservare a naturii, chestiune valabilă pentru toate statele lumii.

Acestea fiind spuse, vom arăta principalele concluzii desprinse pe segmentul conceptului de reglementare și aplicare a instrumentelor economice de protecție a mediului, în ordinea ce urmează:

➤ În pofida faptului că doctrina de mediu conține o mare diversitate a lucrărilor în care se definesc noțiunile principale segmentului protecției mediului (mediu, protecția mediului, activitate cu impact asupra mediului etc.), iar de cealaltă parte domeniul economic,

antreprenorial definesc cu detalii noțiunile specifice lor (economie, activitate economică, antreprenariat), totuși nu identificăm noțiuni ce ar combina ambele domenii. Or, acest lucru este destul de necesar materiei cercetării instrumentelor economico-financiare ale protecției mediului, instituției ce îmbină, în mod obligatoriu, aspecte specifice domeniului economic și cel al protecției mediului;

➤ În literatura de specialitate atât națională, cât și cea internațională există un exces de clasificare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, însă nu identificăm o clasificare sistematizată ce ar cuprinde absolut toate instrumentele, clasificate după anumite criterii specifice. De asemenea, la nivel de legiferare, Republica Moldova este foarte reticentă în privința instrumentelor economice voluntare, cele cu tentă de stimulare, dar și cele de anticipare a degradării mediului;

➤ Doctrina moldavă nu abordează principii distincte ce ar fundamenta domeniul de reglementare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, fapt care defavorizează înțelegerea esenței lor, iar pe cale de consecință, aplicare lor uniformă de către autoritățile de mediu, respectiv de către cei ce înfăptuiesc justiția;

➤ La nivel de învățare, promovare și tălmăcire, instrumentele juridico-financiare de protecție a mediului nu se bucură de prea multă abordare, nici la nivel științific și nici la nivel practic, ceea ce le face a fi greu de înțeles și aplicat mai ales de către subiecții responsabili de aplicarea lor care nu au studii speciale în domeniul protecției mediului (serviciul fiscal de stat, serviciul vamal, agenția protecției consumatorului etc.).

Capitolul 3, cu genericul „**Instrumente economico-financiare anticipative de protecție a mediului**”, pune în lumină analiza instrumentelor destinate anticipării efectelor negative asupra mediului produse în cadrul activității economice. De asemenea, compartimentul dat conține analiza instrumentelor economico-financiare de implicare a relației producător-consumatorului în reducerea influențelor negative asupra mediului, dar și cele de stimulare a inițiativei agentului economic în a recurge la metode și tehnologii inofensive mediului.

În materie de mediu, a devenit o axiomă faptul că, instrumentul cel mai eficient al prevenției, în condițiile în care, după natura lor, componentele de mediu, odată ce au fost distruse nu mai pot fi aduse în starea inițială de până la degradare. Pe aceeași idee vom merge în planul abordării instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului aplicabile agenților economici cu ocazia producerii, procesării și comercializării produselor, precum și prestării serviciilor de orice fel, cu potențial impact negativ asupra mediului.

Din categoria instrumentelor economico-financiare care au capacitatea de a preveni impactul negativ al activității economice asupra mediului, au fost analizate următoarele:

- Coordonarea și perceperea în prealabil a taxelor pentru desfășurarea activităților cu impact asupra mediului

- Internalizarea costurilor de protecție a mediului în quantumul prețurilor;

- Suportarea costurilor pentru realizarea măsurilor de autoprotecție contra efectelor negative asupra mediului;

- Garanții financiare destinate protecției mediului prin ameliorarea, din categoria cărora fac parte:

1. Fondurile pentru mediu

2. Garanțiilor financiare de protecție a mediului oferite pentru caz de insolabilitate

Așadar, pentru formularea unui cadru juridic consecvent în misiunea de protecție a mediului prin implicarea consumatorului, **drept primă soluție**, după noi, destul de eficientă și promițătoare, ar fi ecologizarea mai accentuată a Legii cu privire la protecția consumatorului, metaforic vorbind, „presurarea” prin ea a unor obligații cu specific de protecție a mediului în sarcina consumatorului.

Evident, la prima vedere, în afară de obligarea selectării și evacuării deșeurilor în mod separat, pe categorii, sau utilizarea tehnicii și altor bunuri de folosință individuală în strictă conformitate cu prescrierile producătorului, s-ar pune întrebarea, cum vom urmări executarea altor obligații de către consumator și care vor fi sancțiunile nerespectării lor? Or, rămâne la

discreția consumatorului să aleagă dacă aruncă tehnica defectată, sticlele sau alte recipiente, inclusiv din masă plastică, în tomberon sau le duce la punctul de colectare, sau chiar direct la uzina de reciclare în schimbul unei sume de bani.

Deci, e vorba despre o *cointerensare reciprocă* atât a producătorului, cât și a consumatorului la respectarea condițiilor de protecție a mediului în timpul utilizării tehnicii de uz casnic, automobile, bunuri de folosință individuală prin *obligarea indirectă*, prin *condiționarea* obținerii unor avantaje din partea producătorului. Evident, pentru ca acest lucru să devină posibil este necesară și flexibilizarea relației dintre producător-consumator prin indicarea în instrucțiunea produsului a datelor de contact, de comunicare online cu orice producător din oricare punct al globului; obligarea producătorului de a înființa sucursale în toate țările în care exportă produse, prin aceasta s-ar exclude și intervenția comerciantului în circuitul produselor și serviciilor, tendință tot mai accentuat manifestată la nivelul Uniunii Europene.

Amintim, cu această ocazie, cea mai recentă Strategie a UE prezentată la 20 mai 2020 de către Comisia Europeană, cu genericul: „De la fermă la consumator”, care constituie una dintre acțiunile-cheie din cadrul Pactului verde european. Contribuind la îndeplinirea obiectivului de realizare a neutralității climatice până în 2050, strategia are în vedere evoluția actualului sistem alimentar al UE către un model durabil [15]. Strategia *Farm to Fork* (de la fermă la furculiță) își propune, de asemenea, să contribuie la realizarea unei economii circulare. Aceasta va avea drept scop reducerea impactului asupra mediului al sectoarelor de prelucrare a produselor alimentare și a comerțului cu amănuntul prin luarea de măsuri privind transportul, depozitarea, ambalarea și producerea deșeurilor alimentare [18].

O altă soluție la problema ridicată, ar fi aceea ca, prin legislația națională în domeniul protecției consumatorului, evident, racordată la cea internațională care ar obliga la acțiuni pe toți producătorii statelor care o ratifică, să fie impusă producătorului obligația de a comunica consumatorului informația utilă pentru a face posibilă reparația bunului în condiții casnice, chiar fără a avea cunoștințe în domeniu sau ar indica părțile, piesele altor producători cu care bunul său este compatibil. Astfel, obligațiile celor doi actori pe piața produselor potențial periculoase pentru mediu trebuie să se condiționeze reciproc, antrenându-i într-un cerc de acțiuni și consecințe reciproce în care ar avea de câștigat factorii de mediu, rezultat al reducerii cantității deșeurilor. Aceasta fiind o soluție mai bună chiar decât cea a reciclării, deoarece cea din urmă ultima impune cheltuieli, eforturi suplimentare din partea consumatorului și celui ce le reciclează, mai mult, depozitarea și prelucrarea lor, de asemenea, generează efecte negative asupra mediului.

O a treia soluție la problema implicării relației producător-consumator în misiunea lor comună de protecție a mediului, în special consumatorul persoană juridică de drept public, ar fi și promovarea interesului spre achizițiile publice¹ verzi (ecologice), mai fiind numite și achiziții durabile; achiziții social responsabile sau achiziții de mediu mai preferabile.

Într-adevăr, sistemul achizițiilor publice ar fi și el un instrument important de protecție a mediului prin care devine posibil constrângerea, într-un fel sau altul, a autorităților publice, pe de o parte, să de-a prioritate bunurilor și serviciilor mai ecologice, iar, de altă parte, determinarea operatorilor economici să ofere bunuri și servicii ecologice. Or, atunci când o autoritate publică urmează, din bani publici, să procure bunuri și servicii, ea este constrânsă să opereze în limitele legii speciale [13], iar prin aceasta să fie impusă și prioritatea achiziționării produselor ecologice.

De fapt, la nivel internațional, politica achizițiilor verzi de multă vreme este promovată, în special în țările membre OCDE (Japonia, Canada, Australia, Coreea de Sud), precum și în țările în curs de dezvoltare (Thailanda, Filipine și altele). Tot la nivel mondial, achizițiile publice verzi sunt explicit menționate în Planul de aplicare a Summitului de la Johannesburg care încurajează autoritățile publice de la toate nivelurile să ia în considerare aspectele dezvoltării

¹ *Achiziție publică* – procurarea, prin intermediul unui contract de achiziții publice, de bunuri, de lucrări sau servicii de către una sau mai multe autorități contractante de la operatorii economici selectați de acestea, indiferent dacă bunurile, lucrările sau serviciile sunt destinate sau nu unui scop public (art. al Legii 131/2015).

durabile în procesul decizional și să promoveze politici de achiziții publice care stimulează dezvoltarea și oferirea de bunuri și servicii favorabile mediului [4, p. 154].

Printre altele, legislația noastră în domeniul achizițiilor publice promovează în rândul principiilor de atribuire a contractului de achiziție, principiul protecției mediului. Or, potrivit art. 72 lit. c) din Legea 131/2015, contractul de achiziții publice se atribuie în temeiul următoarelor principii: *asigurarea protecției mediului și susținerea programelor sociale în procesul executării contractului.*

Bine, această normă se referă expres la principiul executării contractului care, în mod firesc, trebuie să fie în acord cu normele de protecție a mediului, însă s-ar mai cere prioritatea protecției mediului să fie pusă și în etapa de selectare a ofertelor, considerându-se a fi cea mai avantajoasă cea ofertă care propune bunuri și servicii mai ecologice.

În acest context, pentru ecologizarea și mai accentuată a legislației în materia achizițiilor publice, recomandăm completarea lit. b) de la art. 72 al Legii nr. 131/2015 în următoarea redacție:

b) selectarea ofertei celei mai avantajoase, inclusiv din punctul de vedere al protecției mediului;

Sistemul de consignație

De fapt, acest sistem funcționează de mult timp, doar că s-a redus până acum doar la ambalajele de sticlă, iar în doctrina juridică este cunoscut sub denumirea „sistem de consignație”, provenit de la comerțul de consignație. Actualmente, acesta s-a extins, în unele state, și pentru sticlele din plastic, în Germania fiind prevăzut deja pentru un larg evantai de ambalaje (cutii pentru băuturi, detergenți, vopsele și lacuri etc.) [8, p. 215]. De asemenea, respectivul sistem, mai fiind cunoscut și sub denumirea *sistemul de depozit*, este aplicat în formă mai extinsă în multe țări. Spre exemplu, în Finlanda sistemul de depozit se aplică pentru caroseriile de automobile, în Austria pentru becuri electrice, în SUA pentru anvelope, iar rata de eficacitate a acestui sistem este de 60% în Austria și între 85 și 95% în Norvegia.

Așadar, pentru că politica costurilor de mediu internalizate în prețul produsului vizează, în principal, ambalajul, am propune ca la formarea prețurilor la produse să se includă un preț mai mare a ambalajului în funcție de gradul lui de impact asupra mediului care să fie returnat consumatorului, atunci când returnează ambalajul de orice fel (primar, secundar, terțiar sau reutilizabil). Prin urmare, legislația în domeniul ambalajului și deșeurilor de ambalaje ar trebui să prevadă mai multe detalii și pentru ambalajul reutilizabil returnat în baza *sistemului depozit prevăzut la art. 5 pct. 19) din Regulament [10] prin creșterea costului ambalajului, în sensul ca acesta să fie mai scump plătit de către producător/vânzător decât de colectorul de deșeuri.*

Capitolul 4, intitulat „Instrumente economico-financiare de control în domeniul respectării standardelor de protecție a mediului”, conține detalii despre instrumentele financiare de supraveghere a procesului de producție; instrumentele economico-financiare de implicație voluntară a antreprenorilor în activități de control al influențelor negative asupra mediului, subiecții cu competențe speciale în exercitarea controlului financiar asupra utilizării resurselor destinate protecției mediului, precum și analizează posibilitatea aplicării unor noi acțiuni cu caracter economico-financiar aplicabile entităților pentru încălcarea regimului de protecție a mediului.

Având în vedere că principala și cea mai agresivă sursă de poluare este considerată a fi activitatea economică, iar mai cu seamă cea din zona producerii și prelucrării produselor de orice categorie, credem că anume în această fază ar fi eficient controlul în materie de respectare a normativelor de protecție a mediului. Pentru că vorbim despre activitatea economică, specificul controlului ar fi și el unul de natură economico-financiară. Cu alte cuvinte, acesta ar trebui să fie realizat prin supravegherea fluxurilor financiare ocazionate de investițiile în volumul de producere prin echilibrare cu investițiile în tehnologia ce ar asigura reducerea impactului asupra mediului.

Conceptul de *proces de producție* poate fi definit ca fiind *o totalitate a acțiunilor conștiente ale angajaților unei întreprinderi, îndreptate cu ajutorul diferitelor mașini, utilaje sau*

instalații asupra materiilor prime, materialelor sau a altor componente în scopul transformării lor în produse, lucrări sau servicii cu o anumită valoare pe piață [6].

Respectiva formulă a procesului de producție nu constituie o noutate pentru știința mediului, ci mai degrabă un fenomen ce nu va putea fi interzis niciodată, însă poate fi controlat și adaptat la exigențele impuse în materie de protecție a mediului. Deci, să nu se creadă că prin instrumentele de control al procesului de producere se insistă asupra stopării unor activități sau reducerii cantității de produse, ci mai curând, se insistă asupra obținerii unei producții mai pure, respectiv printr-un proces mai pur și cu mai puține consecințe negative asupra mediului.

În această privință, doctrina recentă pune în discuție căile de obținere a unei producții mai pure, iar acestea fiind considerate căi ale *eficienței* sau ale *producției durabile* cele mai noi strategii de protecție a mediului contra poluării provenite de la surse industriale [3, p. 21].

Respectiv, aceste noi instrumente de protecție se bazează pe principii noi, altele decât cele ale controlului poluării, printre acestea enumerându-se și principiul „la capătul conduitei”. Cu toate acestea, nu excludem un control financiar al ciclului industrial de producere, acolo unde sunt suportate costurile de către producător pentru substituirea materiei prime epuizabile cu cea regenerabilă. Anume în aceasta și constă ideea instrumentelor economico-financiare de control al procesului de producție. După cum se mai afirmă și în literatura de specialitate, producția durabilă este mai apropiată și chiar ar putea include în conceptul ei aplicarea instrumentelor economice pentru reducerea continuă a exploatarea resurselor naturale și a celor epuizabile [4, p. 149].

Urmărind această consecutivitate de abordare, considerăm că prin exercitarea controlului financiar al întreprinderii este posibil și un control al gradului de protecție a mediului din partea operatorului economic. *Anume acest lucru ar fi posibil prin introducerea în bilanțul contabil, într-un compartiment separat, și a datelor privind costurile legate de protecția mediului. Astfel venim în ipostaza unei contabilizări a măsurilor financiare de protecție a mediului, prin integrarea în sistemul contabil și a conturilor care vor reflecta cheltuielile suportate cu ocazia prevenirii poluării, reducerii emisiilor cu efect de seră, modernizarea sistemului de colectare a deșeurilor etc., iar la compartimentul active, vor fi reflectate subvențiile primite pentru finanțarea măsurilor de protecție a mediului, scutirile fiscale, chiar și rata reducerii la dobânzile pentru creditele preferențiale (verzi) acordate de bănci etc.*

După cum mai este susținut și în doctrina română de specialitate, sistemul de conturi contabile trebuie să fie ajustat în vederea încorporării componentei ambientale, cheltuielile de protecție a mediului și cele legate de evaluarea pagubelor de mediu, stocurilor de capital natural, precum și toate cheltuielile de mediu [17, p. 177].

Conceptul instrumentelor voluntare de control al influențelor negative asupra mediului.

Cu câteva decenii în urmă, domeniul protecției mediului a sesizat necesitatea concentrării unor categorii de măsuri ce vizează, în special, operatorii economici în standarde de management al mediului aplicabile în cadrul întreprinderilor, recunoscute după abrevierea-OIS.

În mod evident, implementarea și controlul respectării acestora a constituit în totdeauna un proces complicat, dar care și-a meritat efortul, astăzi ajungând să fie recunoscute drept cele mai eficiente instrumente de protecție a mediului la nivel corporativ. Or, așa cum se mai afirmă în literatura de specialitate [12, p. 300], practica ultimelor două decenii a demonstrat că cea mai solicitată și eficientă cale de asigurare a unei protecții a mediului, în special la nivel corporativ, este crearea și implementarea unui sistem de management de mediu (SMM) ca parte a managementului general al companiei/întreprinderii. Fiind de acord cu respectiva abordare, autorul Arcadie Capcelea vine cu concretizarea că SMM este instrumentul care asigură, în cadrul întregului complex de activități ale unei întreprinderi, promovarea în corespundere cu interesele acesteia a soluțiilor pentru problemele de mediu prin:

- identificarea problemelor ecologice, inclusiv cele ce țin de utilizarea resurselor naturale;
- distribuirea materialelor de toate tipurile în interesul soluțiilor de mediu;

- repartizarea responsabilităților;
- evaluarea continuă a progreselor de mediu ale proceselor, acțiunilor și practicilor aplicate [4, p. 138]

Urmărirea ciclului de viață al produsului. Fiind cunoscut literaturii de specialitate sub denumirea de evaluare a ciclului de viață a produsului (ECV), dar și în calitate de standard al sistemului managementului de mediu (IOS14040), acesta este considerat de noi drept un instrument de protecție a mediului cu implicații financiare, în condițiile în care utilizarea lui are influențe directe asupra costurilor de producție, urmărire și control al procesului încetării din viață a unui produs.

Acordurile de control ecologic voluntar. După cum menționam în compartimentul imediat anterior, o altă problemă ce redă complexitatea aplicării standardelor de mediu este cea a exercitării controlului din partea autorităților, în condițiile în care acesta necesită implicare de personal cu atribuții de control, iar odată cu aceasta și de resurse financiare.

Astfel, o tactică ingenioasă care ar face să excludă intervenția directă a autorităților în exercitarea controlului asupra respectării standardelor de mediu în cadrul realizării managementului întreprinderii, dar și în a determina operatorii economici să adopte măsuri de reducere a impactului activității lor asupra mediului, se referă la stabilirea anumitor facilități financiare celor care benevol raportează o eficiență ecologică și o reducere a gradului de poluare. În așa fel apar acordurile ecologice voluntare încheiate între operatorii economici și autoritățile de mediu care, pe de o parte, îi determină a implementa singuri cele mai bune instrumente de protecție a mediului, iar pe de altă parte, îi face beneficiari de resurse financiare din partea statului sub formă de stimulente, scutiri de taxe de mediu, credite preferențiale, promovarea produselor ecologice etc.

Deci, vorbind despre sancțiuni, spunem că în materie de mediu acestea trebuie să fie preponderent cu caracter economico-financiar, mai ales cele aplicabile față de operatorii economici. Or, pedeapsa trebuie stabilită în felul în care aceasta să ducă la atingerea scopului aplicării ei, iar în cazul agenților economici, sancțiunile pur financiare nu vor asigura atingerea scopului, deoarece pierderile financiare ocazionate de aplicarea amenzilor vor fi puse, într-un final, tot pe seama consumatorului prin includerea lor în prețul produsului, spre exemplu. *De aceea, ne gândim la unele sancțiuni de natură economică care i-ar afecta mai mult, dintre acestea am propune următoarele sancțiuni: sancțiuni impuse prin sistemul autorizării activității economice; sancțiuni de restricționare a accesului pe piață (inclusiv piața achizițiilor publice); sancțiuni de interdicție în accesarea fondurilor, împrumuturilor (prin interdicția de a emite obligațiuni spre exemplu etc.).*

Cercetarea realizată în ultimul compartiment al tezei de doctorat ne-a permis să înțelegem următoarele:

1. Cadrul legislativ național în domeniul protecției mediului nu reglementează un mecanism concret de supraveghere a activității de producție, care să fie alcătuit din instrumente economico-financiare capabile să prevină impactul negativ în faza de producere.

2. În spațiul legislativ european, dar deopotrivă și în doctrina internațională, se resimte, în ultimul timp, o tendință a devierii de la impunitate în favoarea atragerii operatorului economic la conlucrare cu autoritățile de mediu pe segmentul raportării benevole a impactului asupra mediului, dar și a realizării măsurilor de reducere a poluării în schimbul beneficiii de anumite facilități cu caracter economic, financiar și fiscal. Măsurile comune ale operatorilor economici și autorităților de mediu sunt prevăzute în conținutul acordurilor de mediu, iar costurile de control al poluării sunt puse pe seama agenților economici deținători ai surselor de poluare.

3. Legislația națională în domeniul gestionării Fondului pentru Protecția Mediului, cu toate că reglementează structura și atribuțiile unui organ responsabil de gestionare, nu desemnează și subiecții care s-ar preocupa, în mod special, de supravegherea utilizării resurselor financiare acumulate și finanțate de Fond.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Studiul realizat în procesul elaborării prezentei teze de doctorat ne permite să înțelegem nivelul actual de reglementare și cercetare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, problematica domeniului cu care se confruntă legiuitorul în reglementare, specialitatea tehnicii de aplicare a normelor existente în materie, dar și perspectivele ce pot fi atinse prin abordare sistemică, multidimensională și inovațională a diferitelor instrumente cu caracter economic și financiar. De asemenea, în cadrul prezentului studiu, am reușit să tragem următoarele **concluzii generale**:

1. De la obținerea independenței Republicii Moldova, mai cu seamă din anul 1993, atunci când a fost adoptată Legea nr. 1515/1993 și până în anul 2010, domeniul protecției mediului prin instrumente economico-financiare cunoaște o abordare superficială, mai ales în promovarea unei politici economice prietenoase mediului. Chiar și după această perioadă, instrumentele economice de protecție a mediului contra impactului negativ provenit de la activitățile economice, rămân a fi ne semnificative, limitându-se doar la taxele de mediu pentru utilizarea resurselor naturale, taxele de poluare și amenzile pentru nerespectarea legislației în domeniu. Situația se schimbă radical odată cu adoptarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023, document de politici care pune accentul pe setul de instrumente economico-financiare de protecție a mediului contra efectelor negative venite din direcția activităților industriale și, în general, celor antreprenoriale;

2. Domeniul științific ce abordează, la nivel național, problematica instrumentelor financiare de protecție a mediului este unul subdezvoltat, cu foarte puține lucrări științifice care tratează doar tangențial problema în discuție, iar spectrul lucrărilor cu arie mai îngustă de cercetare (articole științifice, materiale ale conferințelor, lucrări monografice), care să abordeze exclusiv problema instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, lipsesc cu desăvârșire. Diametral opus, cadrul juridico-doctrinar internațional cercetează și promovează cu insistență domeniul protecției mediului prin instrumente financiare, cunoscând o îndelungată perioadă de reglementare și aplicare a lor. Mai mult, țările dezvoltate din Europa, Asia și America de Nord colaborează și concurează chiar pe segmentul consacării noilor instrumente economice de protecție a mediului, promovează o politică de stimulare a intenției agenților economici de a recurge la producere, comercializare și prestare de servicii prin metode prietenoase mediului.

3. Doctrina națională de mediu nu pune în discuție un concept aparte al instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, iar de cealaltă parte, nici domeniul economic, în special, cel antreprenorial nu străduiește în a consacra un compartiment ce s-ar preocupa de identificarea și promovarea unei politici economice bazată pe prioritatea reducerii impactului asupra mediului. Or, acest lucru este destul de necesar materiei cercetării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, instituției ce îmbină, în mod obligatoriu, aspecte specifice domeniului economic și celui al protecției mediului.

4. În plan cognitiv, instrumentele juridico-financiare de protecție a mediului nu se prea bucură de interpretare sau polemizare pe marginea lor, nici la nivel științific și nici la nivel practic, ceea ce le face a fi greu de înțeles și aplicat, mai ales de către subiecții responsabili de aplicarea lor care nu au studii speciale în domeniul protecției mediului (serviciul fiscal de stat, serviciul vamal, agenția protecției consumatorului etc.). De aceea, actualmente, se resimte o necesitate acută în instruirea specialiștilor investiți cu dreptul de a le aplica, iar pentru mediul academic, de a le tălmăci sensul și rațiunea legiuitorului, atunci când a recurs la reglementare;

5. La nivel de transpunere și aplicare, o mare parte din instrumentele economico-financiare de protecție a mediului (achizițiile verzi, instrumentele financiare aplicabile în caz de insolvență, obligațiunile verzi) nu sunt prevăzute de legislația noastră, ba mai mult, nici nu se regăsesc în conținutul Strategiilor actuale în materie de mediu. De asemenea, autoritățile competente în domeniul protecției mediului nu aplică noile instrumente financiare de protecție a mediului, reglementate în conținutul legislației de mediu de după anii 2017-2020, limitându-se la instrumentele prevăzute în conținutul Legii privind plata pentru poluare din 1998.

6. Cadrul legislativ național în domeniul protecției mediului nu reglementează un mecanism concret de supraveghere a activității de producție, care să se alcătuiască din instrumente economico-financiare capabile să prevină impactul negativ în faza de producere. Aceeași situație se atestă și în privința altor instrumente economice de control, cum ar fi: urmărirea ciclului de viață al produsului; mecanismul responsabilității extinse a producătorului; acordurilor de mediu.

7. În spațiul legislativ european, dar deopotrivă și în doctrina internațională se resimte, în ultimul timp, o tendință a devierii de la impunitate în favoarea atragerii operatorului economic la conlucrare cu autoritățile de mediu pe segmentul raportării benevole a impactului asupra mediului, dar și a realizării măsurilor de reducere a poluării în schimbul beneficierii de anumite facilități cu caracter economic, financiar și fiscal.

Finalitatea studiului realizat, care se materializează în spectrul larg al concluziilor identificate, se prezintă și prin șirul următoarelor **recomandări**:

La nivel teoretic

1. Definierea noțiunii de „protecție a mediului” ca *ansamblu de activități reglementate ce constau în asigurarea folosirii raționale, dezvoltării și conservării factorilor de mediu prin diverse instrumente cu impact preventiv (economice, financiare, fiscale, administrative, manageriale, voluntare etc.)*.

2. Prin **activitate economică** trebuie de înțeles acea componentă principală a activității umane care se naște din nevoia acoperirii necesităților existențiale și care constă în orice fel de activitate (producere, prelucrare, comercializare sau prestarea a oricărui tip de serviciu), fie că este sau nu aducătoare de profit.

3. Definierea **instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului** în sensul măsurilor de stimulare sau de constrângere în plan financiar, reglementate în vederea impunerii lor subiecților ce desfășoară activități economice cu impact negativ asupra mediului, urmărind scopul acumulării în mod anticipat a resurselor financiare, destinate remedierii componentelor de mediu ce riscă în mod inevitabil a fi afectate.

4. **Fondul pentru mediu** constituie un instrument economico-financiar extrabugetar, format din contribuțiile private ale poluatorilor persoane fizice sau juridice, destinat finanțării activităților de prevenire, protecție și refacere a stării mediului.

5. Noul concept de clasificare a instrumentelor economico-financiare urmează să regrupeze toate instrumentele după o altă logică și consecutivitate, și anume, în:

▪ **Instrumente economico-financiare anticipative de protecție a mediului** care includ:

➤ *taxele pentru utilizarea componentelor de mediu* percepute în prealabil și care se alcătuiască din:

- ✓ taxele pentru import al bunurilor cu impact asupra mediului;
- ✓ taxele pentru mărfurile care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului;
- ✓ taxele pentru prestarea serviciilor și executarea lucrărilor cu impact;

➤ *plățile pentru poluarea mediului;*

➤ *costurile pentru realizarea misiunii de protecție a mediului:*

- ✓ costurile internalizate în prețul produsului;
- ✓ costurile pentru realizarea cu anticipație a măsurilor de autoprotecție contra

efectelor negative asupra mediului.

➤ *garanțiile financiare destinate protecției mediului prin ameliorare;*

- ✓ fondurile ecologice;
- ✓ contractele obligatorii în domeniul protecției mediului;

➤ *achizițiile verzi;*

➤ *autorizarea activităților cu impact prin sistemul de permise și licențe.*

▪ **Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumator în misiunea comună de protecție a mediului:**

➤ *ecodesignul;*

- etichetarea ecologică;
- ecomarketingul;
- sistemul de returnare a ambalajului.
- **Instrumente economico-financiare de stimulare a inițiativei agentului economic în a recurge la metode și tehnologii inofensive mediului:**
 - subvențiile;
 - împrumuturile preferențiale;
 - obligațiunile verzi;
- **Instrumente economico-financiare de control în domeniul respectării standardelor de protecție a mediului:**
 - urmărirea ciclului de viață al produsului;
 - controlul integrat al poluării;
 - supravegherea procesului de producție;
 - raportarea entităților economice despre performanțele în domeniul protecției mediului;
 - acordurile ecologice de reducere a impactului activității economice asupra mediului.

La nivel legislativ propunem:

1. Modificarea textului normei de la art. 34 alin. (3) din Legea nr. LP98/2022 privind calitatea aerului atmosferic în următoarea redacție:....*pentru mijloacele de transport se aplică taxa de poluare în funcție de **gradul de performanță în reducerea emisiilor generate, fiind percepute odată cu prima înmatriculare, respectiv la începutul fiecărui an calendaristic de exploatare**, în conformitate cu prevederile Legii nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului.*

2. În vederea susținerii ideii de plată anticipată a eventualelor costuri de refacere a componentelor de mediu de către cei ce obțin dreptul de deversare a apelor reziduale, depozitare a deșeurilor, emisie a poluanților de orice fel în atmosferă, sugerăm legiuitorului modificarea normelor de la art. 10 alin. (3), art. 14 alin. (3) și (4) din Legea nr. 1540 privind plata pentru poluarea mediului în sensul perceperii cu anticipație a plăților pentru poluarea mediului;

3. Completarea art. 11 alin. 6 din Legea nr. 1540 privind plata pentru poluarea mediului, cu litera f¹ cu următorul text: **ambalajul aferent produselor ecologice.**

4. Completarea Legii LP98/2022 privind calitatea aerului atmosferic cu un nou articol, 34¹ (**Facilitare operatorilor economici care utilizează tehnologii performante de reducere a emisiilor în atmosferă**) care va avea următorul conținut: *Operatorilor care utilizează în procesul activității economice tehnologii performante destinate să reducă din agresivitatea emisiilor în atmosferă li se acordă facilități fiscale în funcție de capacitatea și numărul unităților de purificare instalate.*

5. Completarea art. 84 din Legea nr. 1515/1993 cu lista surselor din care se va forma Fondul național pentru mediu, după cum urmează:

- plățile pentru poluarea mediului;
- amenzile pentru încălcarea legislației cu privire la protecția mediului;
- mijloacele parvenite de la repararea prejudiciilor aduse mediului;
- de la comercializarea producției confiscate ce a fost obținută prin exploatarea ilicită a florei și faunei;
- o cotă-parte din veniturile realizate în urma colectării și exportului fierului uzat;
- o cotă-parte din comercializarea tutunului;
- o cotă-parte din comercializarea masei lemnoase;
- din donații, sponsorizări, granturi;
- o parte din veniturile obținute în urma organizării diferitelor manifestări în domeniul protecției mediului;
- din dobânzile obținute în urma acordării creditelor din contul Fondului de mediu etc.

6. Revenirea la textul art. 14 alin (3) lit. i) în varianta Legii nr. 231/2010 de până la anul 2020, unde să se prevadă că *Notificarea privind inițierea activității de comerț va conține următoarele date: lit. i) date privind contractul de transport al deșeurilor, contrasemnat în modul stabilit de autoritatea administrației publice locale.*

7. **Completarea alin. 3 a art. 12¹** din Legea nr. 231/2010 [94] cu următorul text: Producătorii casnici pot comercializa produsele menționate la alin. (2) în piețe, amplasamente, precum și direct din gospodăria proprie (lotul de pe lângă casă din intravilanul localității (gospodăria casnică), lotul/loturile pentru legumicultură sau lotul/loturile din întovărășirile pomicole). Pentru eliberarea declarației de consumator casnic, solicitantul urmează să prezinte copia contractului de salubritate valabil încheiat pe întreaga perioadă pentru care se solicită actul;

8. Completarea art. 181 din Codul contravențional în următoarea redacție: *Încălcarea regulilor de asigurare, în modul stabilit de autoritatea administrației publice locale, a curățeniei în localitățile urbane și rurale, precum și eschivarea de a contracta în vederea evacuării deșeurilor provenite din activități casnice.*

9. Completarea art. 43 din Legea nr. 149/2012 [96] cu un nou alineat (2¹) care va avea următorul conținut: *creanțele născute din daune asupra mediului.*

10. În vederea constituirii unor garanții financiare destinate refacerii componentelor de mediu, *pentru societățile comerciale de capitaluri (SRL și SA), ce au ca gen de activitate exploatarea resurselor naturale, legislația în domeniul constituirii lor [109] s-ar putea impune anumite limite minime a capitalului social, făcând posibilă garantarea reparării prejudiciilor cauzate de către acestea, în special, în cazuri de insolvabilitate.*

11. Completarea normei de la lit. c), alin. (2), art. 30 din Codul silvic în următoarea variantă: *beneficiarii silvici au obligația să curețe parchetele de resturile de exploatare, iar terenurile deteriorate în procesul exploatarei să fie aduse într-o stare bună pentru folosire conform destinației. Neîndeplinirea acestei obligații dă dreptul autorității silvice centrale să întreprindă măsuri de refacere a componentelor date în folosință, din contul sumei depuse anterior de către beneficiar sub formă de cauciune.*

12. Extinderea ariei de reglementare a Legii nr. 115 din 09.06.2005 **cu privire la producția agroalimentară ecologică** în discuție asupra tuturor produselor, nu doar celor agroalimentare, atribuindu-i mărcii naționale statutul de marcă ecologică cu inscripția „produs ecologic”, aceasta dobândind rolul de instrument economico-juridic de protecție a mediului și consumatorului împotriva produselor cu impact.

13. Completarea lit. b) de la art. 72 al Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice în următoarea redacție:

b) selectarea ofertei celei mai avantajoase, inclusiv din punctul de vedere al protecției mediului.

14. Legislația în domeniul ambalajului și deșeurilor de ambalaje ar trebui să prevadă mai multe detalii și pentru ambalajul reutilizabil returnat în baza **sistemului depozit** prevăzut la art. 5 pct. 19 din Regulament privind ambalajele și deșeurile de ambalaje [79] *prin creșterea costului ambalajului, în sensul ca acesta să fie mai scump plătit de către producător/vânzător decât de colectorul de deșeuri.*

15. Excluderea secțiunii a 6-a din Regulamentul **privind evaluarea ajutorului de stat pentru protecția mediului înconjurător.**

16. Excluderea pct. 5) din Regulamentul **privind evaluarea ajutorului de stat pentru protecția mediului înconjurător.**

17. Integrarea în sistemul contabil și a conturilor care vor reflecta cheltuielile suportate cu ocazia prevenirii poluării, reducerii emisiilor cu efect de seră, modernizarea sistemului de colectare a deșeurilor etc., iar la compartimentul active, vor fi reflectate subvențiile primite pentru finanțarea măsurilor de protecție a mediului, scutirile fiscale, chiar și rata reducerii la dobânzile pentru creditele preferențiale (verzi) acordate de bănci etc.

18. Reglementarea într-un capitol aparte al Legii nr. 1515/1993 de reglementare, cu titlu de cadru general, a gestiunii cotelor GES, monitorizarea emisiilor, raportarea și verificarea gradului de emisie de la întreprinderi, iar în particular, să fie descris întreg mecanismul de calcul, contractare și transfer al acestor drepturi în conținutul unui Regulament sau Instrucțiuni aprobate prin Hotărâre de Guvern sau de către organul central în domeniul protecției mediului (Ministerul Mediului).

19. Includerea în Anexele nr. 1 și 2 din Legea nr. 160/2011 [106] a unei note cu următorul text: *Operatorul economic care la solicitarea repetată a actului permisiv demonstrează performanțe în domeniul protecției mediului prin raportarea rezultatelor concrete în reducerea impactului provenit din activitatea anterior autorizată, beneficiază de o reducere a taxei în mărime de 10% din costul acesteia.*

20. Includerea în Regulamentul privind administrarea Fondului Ecologic Național a unui nou capitol (IV) care să stabilească structura și atribuțiile organului de control al administrării surselor financiare ale FEN care ar fi următoarele:

a) exercită controlul asupra acumulării de resurse financiare și utilizării acestora după destinație, conform bugetului anual și condițiilor stabilite;

b) examinează și ia decizii referitor la încălcarea de către factorii de răspundere a modului și condițiilor de utilizare a surselor financiare alocate din FEN;

c) examinează și aprobă dările de seamă privind formarea și utilizarea mijloacelor FEN

d) asigură transparența activităților legate de gestionarea fondurilor ecologice;

e) constată contravenții și aplică sancțiuni prevăzute de Codul contravențional.

21. Adoptarea prin legi a unor sancțiuni de natură economică care i-ar afecta mai mult, dintre acestea am propune următoarele sancțiuni: sancțiuni impuse prin sistemul autorizării activității economice; sancțiuni de restricționare a accesului pe piață (inclusiv piața achizițiilor publice); sancțiuni de interdicție în accesarea fondurilor, împrumuturilor (prin interdicția de a emite obligațiuni, spre exemplu etc.);

22. **Completarea art. 24 din Legea nr. 131/2015 cu privire la achizițiile publice cu un nou alineat (3) în următoarea redacție: în cazul în care operatorul economic nu va prezenta niciun certificat care demonstrează respectarea standardelor de mediu sau prin care confirmă asigurarea unui nivel corespunzător al protecției mediului, urmează a fi exclus din concurs în procedura de achiziție la care participă.**

23. Includerea unui articol nou (art. 17¹) în conținutul Legii nr.1134/1997 [97] cu următoarea denumire: *Restricționarea dreptului de a emite obligațiuni, în următoarea redacție: Societățile pe acțiuni, care nu respectă standardele de protecție a mediului și nu întreprind măsuri de reducere a impactului asupra mediului provenit din activitățile desfășurate, nu pot emite obligațiuni.*

BIBLIOGRAFIE

1. ARDELEAN, G. *Repararea prejudiciului ecologic*. Teza de doctor în drept. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei, 2017. 182 p.
2. ARDELEAN G. Interferența principiilor răspunderii pentru dauna de mediu cu cele ale răspunderii civile delictuale. În: *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*, Ed. XVI-a, nr. 1, Chișinău, 2016. pag. 4-48. ISSN 1857-0976.
3. BOBEICĂ, V. *Producerea durabilă*. Chișinău: Continental Group, 2007. 262 p. ISBN 978-9975-3482-2-5.
4. CAPCELEA, A. *Sistemul managementului ecologic*. Chișinău: Știința, 2013. 260 p. ISBN 978-9975-67-879-7.
5. COGĂLNICEANU, N. *Reglementările directe și instrumentele economice pentru protecția mediului*. În: *Administrare publică*, nr. 3-4, Chișinău, 2008. p. 123-138. ISSN 1813-8489.
6. *Definirea conceptului de proces de producție*. [citată 28.02.2023]. Disponibil: <https://www.scrigroup.com.management>.
7. DUȚU, M. *Tratat de dreptul mediului*. București: C.H. Beck, 2007. 1109 p. ISBN 978-973-115-202-8.
8. DUȚU, M. *Dreptul mediului*. București: C.H. Beck, 2010. 495 p. ISBN 978-973-115-745-0.
9. Evaluarea instrumentelor economice utilizate în promovarea politicilor de mediu, 2020. Disponibil: <https://www.expert-grup.org/ro/activitate/comunicate-de-presa/item/2080>
10. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 561 din 31.07.2020 pentru aprobarea Regulamentului privind ambalajele și deșeurile de ambalaje. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 212-220.
11. HOWARD, B., GOFMAN, L. *Legislația și politicile în domeniul protecției mediului*. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele UE. Chișinău: Policolor, 2010. 378 p. ISBN 978-9975-9956-6-5.
12. IONESCU, C. *Managementul mediului: OIS 14001:2004. Calea către excelență. Ghid de implementare*. București: Editura economică, 2005. 304 p. ISBN 978-973-709-173-6.
13. *Legea privind achizițiile publice*, nr. 131 din 03.07.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr. 197-205.
14. *Legea privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător*, nr. 131 din 08.06.2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 181-184.
15. *Pactul verde european*. [citată 12.03.2021]. Disponibil: <https://www.cotidianulagricol.ro>.
16. ROTARU, A. *Probleme ale dezvoltării legislației ecologice a Republicii Moldova la etapa actuală*. Teza de doctor în drept, Chișinău, 2012, 218 p., C.Z.U: 349.6(478)(043.2)
17. ROJANSCHI V., BRAN F., FLORIAN G. *Elemente de economie și managementul mediului*. București: Editura Economică, 2004. 671 p. ISBN 973-590-982-0
18. *Strategia Farm to Fork* [citată 11/02/2020]. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/from-farm-to-fork>.
19. *Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului*, p. IV, New York și Geneva, 1999. 186 p. ISBN 9975-67-117-9
20. *Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului*. Republica Moldova, studiul al doilea. Națiunile Unite New York și Geneva, 2005, p. 85, [citată 11/02/2020]. Disponibil: https://unece.org/fileadmin/DAM/env/epr/epr_studies/moldova%20II%20.
21. *Starea mediului în Republica Moldova în anul 2002*. În: Raport național. Chișinău, Mediul Ambiant, 2003. 144 p. ISBN 9975-9774-0-5.
22. *Starea mediului în Republica Moldova în anul 2006*. În: Raport național. Chișinău, S.n., 2007. 103 p. ISBN 978-9975-9642-5-8.
23. TROFIMOV, I., ARDELEAN, G., CREȚU, A. *Dreptul mediului*. Chișinău: Bons Offices, S.n, 2015. 320 p. ISBN 978-9975-80-955-9.
24. ȚERUȘ, I. *Studiu analitic al instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului reglementate de legislația Republicii Moldova*. În: *Legea și viața*, Ediție specială nr. 2, Chișinău, 2021. p. 116-122. ISSN 1810-309X

**Lista lucrărilor științifice la tema tezei/ lucrării de sinteză
ale dlui Țeruș Ivan,**

1. Articole în reviste științifice

1.1. în reviste din alte baze de date acceptate de către ANACEC (cu indicarea bazei de date)

1. ARDELEAN G., Țeruș I. *Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumator în misiunea comună de protecție a mediului.* În: Revista Națională de Drept, Chișinău, nr. 1(243)/2021, p. 143-152, CZU 349.6 https://uspee.md/wp-content/uploads/2021/07/RND-nr.-12021_X.pdf, Revista din Categoria B.

2. ȚERUȘ, Ivan. *Principiile și funcțiile de bază ale instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului.* Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, nr.17/2023, p. 266-277. 314 p. ISSN ISSN 1857-0976. https://academy.police.md/wp-content/uploads/2023/09/Anale_Stiințifice_2023_nr_17-1.pdf. Revista din Categoria B. (baze de date: HeinOnline, Central and Eastern European Online Library.)

3. ARDELEAN, Grigore. TERUȘ, Ivan. *The extent of the research on the economic and financial instruments of environmental protection in the romanian doctrine.* În: Revista Fiat Iustitia, Cluj-Napoca, no. 2/2022, p. 7-15, (1,0 c/a), ISSN 1224-401. <https://fiatiustitia.ro>. (baze de date: EBSCO, Central and Eastern European Online Library, RePEEC, World Cat).

4. ARDELEAN, Grigore. TERUȘ. *Rațiuni și avantaje ale politicii de protecție a mediului prin măsuri economico-financiare.* În: Revista Universul Juridic nr. 8/2023, România p. ISSN 2393-3445. <https://www.universuljuridic.ro/autor/ardelean-grigore>. (baze de date: HeinOnline și EBSCO).

5. ARDELEAN, Grigore. TERUȘ, Ivan. *Clasificarea instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului în doctrina Republicii Moldova.* Revista Polso-Ukrainskie Studia Interdyscyplinarne. Nr.4/2023. p. 38-45. ISSN 2543-9227. (baze de date: adam marszalek, GRADO,HELVETICA,CENTER).<https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/pomi/11/pomi1106.pdf>.

1.2. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil (cu indicarea categoriei)

1. ȚĂRUȘ Ivan. *Impactul activității economice asupra calității mediului.* În: Revista Legea și viața, Ediție specială, Chișinău 2020, p. 100-1004. ISSN 1810-309X. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/156347. Revista din Categoria C.

2. ȚĂRUȘ Ivan. *Studiu analitic al instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului reglementate de legislația Republicii Moldova.* În: Legea și viața Ediție specială nr. 2/2021, aprilie, p. 116-119, 132 p. ISSN 1810-309X. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/156223. Revista din Categoria C.

3. Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice

3.1. în lucrările manifestărilor științifice incluse în alte baze de date acceptate de către ANACEC

1. ARDELEAN G., ȚERUȘ I. *Regimul transfrontalier al organisme modificate genetic și a produselor rezultate din acestea.* În: Materiale Conferinței științifico-practice internaționale din 26 iunie 2018 cu genericul: „Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere”. Chișinău, 2018, p. 49-59. ISBN 978-9975-121-48-

4.https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Criminalitatea_transfrontaliera_2018%20%281%29.pdf

2. ARDELEAN, Grigore., TERUȘ, Ivan. *Apărarea dreptului la un mediu sănătos prin instrumente financiare de implicație voluntară a antreprenorilor în activități de control.* În: Materiale Conferinței științifice cu participare internațională din 7 decembrie 2023 cu genericul: „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”. CZU 349.6. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/197078.

ADNOTARE

ȚERUȘ Ivan. Instrumente juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice

Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024.

Structura tezei: Introducere, patru capitole, Concluzii generale și recomandări, Bibliografia din 195 titluri, 147 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 9 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: mediu, poluare, impact asupra mediului, protecția mediului, răspundere de mediu, politici de mediu, instrumente economico-financiare, activitate economică, control financiar, circuit economic, deșeuri, reciclare, produse și servicii cu impact.

Scopul și obiectivele lucrării vizează identificarea problematicii instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, precum și a soluțiilor privitoare la completarea categoriilor de instrumente existente, dar și a îmbunătățirii cadrului juridic de aplicare a lor. Întru atingerea scopului preconizat, au fost trasate următoarele **obiective ale cercetării:** evaluarea gradului de abordare științifică a instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice la nivel național și internațional; analiza conceptelor actuale ce stau la baza instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului consacrate de legislația Republicii Moldova, identificarea problemelor ce determină ineficacitatea lor, precum și argumentarea rațiunilor și avantajelor ce determină reconsiderarea acestora în contextul inevitabilității progresului economic; elucidarea specificului principiilor care fundamentează ideea suportării costurilor, interdicțiilor și măsurilor de siguranță cu caracter financiar de către operatorul economic în favoarea protecției mediului, dar și a altor instrumente noi propuse; identificarea unor instrumente juridico-financiare destinate anticipării efectelor negative asupra mediului, care, în același timp, să devină funcționale și raționale în contextul regulilor de desfășurare a activității economice în Republica Moldova; formularea mecanismelor de aplicare combinată a măsurilor financiar-fiscale în domeniul protecției mediului.

Noutatea și originalitatea științifică. Elementul de noutate științifică se identifică prin șirul sugestiilor inovatoare oferite, atât la nivel teoretic, cât și cel legislativ. În plan teoretic au fost formulate un șir de noțiuni ale domeniului cercetat după un concept propriu, ce exprimă noi viziuni de definire, iar în plan de reglementare, noutatea științifică este reflectată de șirul propunerilor de modificare și completare a unor acte normative.

Semnificația teoretică este confirmată prin noile concepte de formulare și sistematizare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului; constituirea bazei teoretice de fundamentare și afirmare a unui nou domeniu de studiu și cercetare, cum ar fi cel al economiei mediului; dezvoltarea bazei științifice naționale în materia cercetării instrumentelor financiare de protecție a mediului.

Valoarea aplicativă a tezei consistă în faptul posibilității de ghidare a legiuitorului în procesul de elaborare a legislației în domeniul protecției mediului, dar și al racordării legilor existente la cadrul juridic internațional. De asemenea, rezultatul studiului va fi de mare utilitate autorităților de mediu în aplicarea legislației și a sancțiunilor față de operatorii economici care nu respectă standardele și măsurile de reducere a impactului activității economice asupra mediului.

Implementarea rezultatelor științifice. Absolut toate ideile, ipotezele și soluțiile oferite de prezenta lucrare pot fi preluate în cadrul realizării activităților didactice, precum și cele cu caracter științific, la elaborarea lucrărilor de licență și masterat, de instruire a personalului din cadrul autorităților publice ale Ministerului, în materia aplicării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului.

АННОТАЦИЯ

ЦЕРУШ Иван. Правовые и финансовые инструменты охраны окружающей среды в рамках экономической деятельности

Докторская диссертация в области права. Кишинэу, 2024 г.

Структура диссертации: Введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 195 разделов, 147 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 9 научных работах.

Ключевые понятия: окружающая среда, загрязнение, воздействие на окружающую среду, охрана окружающей среды, экологическая ответственность, экологическая политика окружающей среды, финансово-экономические инструменты, экономическая деятельность, финансовый контроль, хозяйственный оборот, отходы, переработка.

Цель и задачи работы: нацелена на выявление проблем экономико-финансовых инструментов охраны окружающей среды, а также решений, касающихся дополнения категорий существующих инструментов, но и совершенствования правовой базы их применения. Для достижения намеченной цели, были сформулированы следующие **задачи исследования:** оценка степени научного подхода к правовым и финансовым инструментам охраны окружающей среды в рамках экономической деятельности на национальном и международном уровне; анализ современных концепций, лежащих в основе правовых и финансовых инструментов охраны окружающей среды, установленных законодательством Республики Молдова выявление проблем, обуславливающих их неэффективность, а также обоснование причин и преимуществ, определяющих их пересмотр в контексте неизбежности экономического прогресса; освещение специфики принципов, лежащих в основе идеи несения затрат, запретов и мер безопасности финансового характера экономическим оператором в пользу охраны окружающей среды, а также других новых предлагаемых инструментов; определение некоторых финансово-правовых инструментов, предназначенных для предотвращения негативного воздействия на окружающую среду.

Научная новизна и оригинальность. Элемент научной новизны определяется рядом инновационных предложений, предлагаемых как на теоретическом, так и на законодательном уровне. На теоретическом уровне ряд понятий исследуемой области был сформулирован в соответствии с собственной концепцией, выражающей новые взгляды на определения, а на нормативном уровне научная новизна отражается рядом предложений по изменению и дополнению некоторых нормативных актов. действует.

Теоретическая значимость характеризуется новыми концепциями формирования и систематизации экономико-финансовых инструментов охраны окружающей среды; создание теоретической основы для обоснования и утверждения новой области изучения и исследований, такой как экономика окружающей среды; развитие национальной научной базы в области исследования финансовых инструментов охраны окружающей среды.

Прикладная ценность диссертации состоит в возможности руководства законодательного органа в процессе разработки законодательства в области охраны окружающей среды, а также включения действующего законодательства в международно-правовую базу. Также результат исследования будет полезен природоохранным органам при применении законодательства и санкций в отношении экономических операторов, не соблюдающих стандарты и меры по снижению воздействия экономической деятельности на окружающую среду.

Внедрение научных результатов. Абсолютно все идеи, гипотезы и решения, предложенные в данной работе, могут быть заимствованы в рамках педагогической деятельности, а также научного характера, при подготовке курсовых работ и магистерских диссертаций, при подготовке кадров в органах государственной власти Министерства, в вопросах применения финансово-экономических инструментов охраны окружающей среды.

ANNOTATION

ȚERUȘ Ivan. Legal-financial instruments for environmental protection in economic activity.

PhD thesis. Chisinau, 2024.

Thesis structure: Introduction, four chapters, Conclusions and general recommendations, Bibliography 195 titles 147 pages of basic text. The results are published in 9 scientific papers. **Keywords:** environment, pollution, environmental impact, environmental protection, liability environmental policies, economic-financial instruments, economic activity, control economic circuit, waste, recycling, products and services with impact.

The purpose and objectives of the works are to identify the issue of economic and financial instruments for environmental protection, as well as solutions to complement existing categories of instruments but also to improve the legal framework for their application. In order to achieve the intended purpose, the following **research objectives** were drawn: assessing the degree of scientific approach to legal-financial instruments for environmental protection in economic activity at national and international level: analysis of current concepts underlying legal-financial instruments for environmental protection enshrined in the legislation of the Republic of Moldova identifying the problems that determine their inefficiency as well as arguing the reasons and advantages that determine their reconsideration in the context of the inevitability of economic progress: elucidation of the specific principles that support the idea of economic operators bearing costs, prohibitions, and financial security measures in favor of environmental protection, as well as other proposed new instruments. Identification of legal-financial instruments intended to anticipate negative effects on the environment, which at the same time become functional and rational in the context of the rules for carrying out economic activity in the Republic of Moldova; formulation of mechanisms for the combined application of financial-fiscal measures in the field of environmental protection;

Scientific novelty and originality. The element of scientific novelty is identified by the series of innovative suggestions offered, both at the theoretical and the legislative level. On a theoretical level, a series of notions of the researched field were formulated according to an own concept, which expresses new visions of definition, and on a regulatory level, the scientific novelty is reflected by the series of proposals to modify and supplement some normative acts.

The theoretical significance is customized by the new concepts of formulation and systematization of the economic-financial instruments for environmental protection, establishing the theoretical basis for substantiating and affirming a new field of study and research such as the environment economy: developing the national scientific basis for research into environmental protection financial instruments.

The applicative value of the thesis consists in the fact of the possibility of guiding the legislator in the process of elaborating the legislation in the field of environmental protection, but also of connecting the existing laws to the international legal framework. Also, the result of the study will be of great use to environmental authorities in enforcing legislation and sanctions against economic operators who do not comply with standards and measures to reduce the impact of economic activity on the environment.

Implementation of scientific results. Absolutely all the ideas, hypotheses and solutions offered by this paper can be taken over in the performance of teaching activities, as well as those of a scientific nature, in the elaboration of bachelor's and master's works, training of staff within the public authorities of the Ministry in the application of economic and financial instruments for environmental protection.

TERUȘ Ivan

**INSTRUMENTE JURIDICO-FINANCIARE DE PROTECȚIE A MEDIULUI ÎN
CADRUL ACTIVITĂȚII ECONOMICE**

Specialitatea: 552.04 - Drept funciar și al mediului

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipărire: 22.02.2024
Hârtie ofset. Tipar laser
Coli de autor: 1 c.a.

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tirajul 50 ex.
Comanda nr. 58

Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI MD-2009, Chișinău, str. Gh. Asachi, nr. 21,
tel.:(+37322) 723-792, fax: (+37322) 738994, web: www.academy.police.md; e-mail:
academy@police.md